

Hierin wordt onder de titel 'Wij' en 'de anderen' een (soms hilarisch, soms treurig) beeld geschetst van de – gepercipieerde – sociale identiteiten en scheidslijnen binnen dorpen, tussen dorpen en tussen plattelanders en stedelingen.

Het rapport is niet alleen lezenswaardig, het is ook prettig leesbaar. En rijkelijk gelardeerd met treffende citaten uit de groeps gesprekken. Maar alles bij elkaar zijn de bevindingen weinig verrassend en vooral 'nice to know'. Al lezende bleef die ene knellende vraag dan ook door mijn hoofd spoken: wat is van dit alles nu de beleidsrelevantie? Anders gezegd: wat is nu eigenlijk het probleem? Deze vraag wordt helaas niet beantwoord.

Frank van Dam
Ruimtelijk Planbureau, Den Haag

Verhoeven, Willem-Jan ***Income Attainment in Post-Communist Societies***

Dissertatie Universiteit Utrecht. ICS
Dissertation Series 127, 2007, 193 pp.
ISBN 978 90 393 4471 2

Sinds de val van het IJzeren Gordijn heeft zich in de sociologische tijdschriften een diepgaande, felle en bij tijd en wijle zelfs verhitte discussie afgespeeld over wat de gevolgen van de markttransitie zijn voor de sociale stratificatie van postcommunistische samenlevingen. Dit debat krijgt in het proefschrift van Verhoeven een vervolg, dat op verschillende punten tot nieuwe inzichten leidt.

Verhoeven beperkt zich wat de dimensies van sociale stratificatie betreft tot inkomens. Zijn centrale onderzoeksvraag is wie, in termen

van inkomensverwerving, de winnaars en wie de verliezers zijn geweest van het transitieproces. Deze algemene vraag wordt gespecificeerd in een aantal deelvragen over de mate waarin de inkomenseffecten van menselijk, politiek en marktkapitaal zijn veranderd tijdens het transitieproces, over overeenkomsten en verschillen tussen de verschillende landen, over de nog resterende inkomensvoordelen van vroegere communistische partijleden en over de veranderingen in inkomen van uitkeringsgerechtigden gedurende de transitie.

De theorie die een centrale rol speelt in dit proefschrift is de zogenaamde institutionele markttransitietheorie die vooral verbonden is met de naam van Victor Nee. De harde kern van deze theorie kan worden teruggebracht tot de uitspraak dat de ingrijpende institutionele veranderingen, die het gevolg zijn van de introductie en verbreiding van marktmechanismen in een planeconomie, verreikende gevolgen hebben voor het systeem van sociale stratificatie. Deze nieuwe instituties doen namelijk niet alleen nieuwe machtsmiddelen en hulpbronnen ontstaan, maar leiden ook tot nieuwe motieven en kansen. Meer specifiek bevat deze theorie een drietal hypothesen. De eerste is een marktmachthypothese. Deze stelt dat als de transitie voortschrijdt de economische macht allengs verschuift van herverdelers, die het economische leven beheren en beheersen (planners, bureaucraten en partij-kaders) naar directe producenten. De tweede is een marktprikkelhypothese. Deze betoogt dat planeconomieën, die op herverdeling zijn gericht, materiële prikkels onderdrukken. Tijdens de transitie gaan marktprikkels echter een steeds grotere rol spelen. De derde is een marktkansenhypothese. Deze sugge-

reert dat als de transitie nieuwe mogelijkheden en kansen biedt, ondernemerschap een alternatief gaat vormen voor een bureaucratische carrière.

In hoofdstuk 2 wordt Nee's markttransitietheorie gereconstrueerd en getoetst met behulp van een systematische, kwantitatieve meta-analyse van 64 empirische onderzoeken naar de inkomenseffecten van het transitieproces. Er blijken nogal wat verschillen tussen China en Oost-Europa te bestaan en binnen China tussen urbane en rurale gebieden. De meta-analyse levert wel enige ondersteuning voor Nee's markttransitietheorie op, maar niet voldoende om deze in de oorspronkelijke vorm overeind te houden. De zorgvuldig uitgevoerde meta-analyse is vermoedelijk de belangrijkste vernieuwing in dit proefschrift. Verhoeven laat zien dat deze methode verreweg te prefereren is boven de kwalitatieve methoden die eerder door zowel Szélenyi en Kostello als Nee en Cao zijn gebruikt om tot een synthese van de verschillende onderzoeksbevindingen te komen. Terwijl meta-analyses in de medische wetenschappen, de psychologie en de onderwijskunde ruim verbreid zijn, zijn deze haast volledig afwezig in de sociologie en zeker in de sociologie van sociale stratificatie en mobiliteit. Verhoeven toont overtuigend aan dat dit niet terecht is en dat met dit soort analyses heel wat te winnen is.

In de hoofdstukken 3 tot en met 5 tracht Verhoeven de markttransitietheorie te amenderen met behulp van andere theorieën zoals de padafhankelijkheidstheorie en de machtsconversietheorie. Om een aantal hypothesen dat hieruit resulteert te toetsen, richt hij de aandacht op vijf landen in Centraal en Midden Europa (Hongarije, Polen, Rusland, Slowakije en Tsjechië) waarvoor voldoende

cross-sectionele surveys beschikbaar zijn die qua kwaliteit aan de maat zijn. De gestandaardiseerde bevindingen van die surveys brengt hij onder en voegt hij samen in één dataset. De toetsing van de hypothesen gebeurt via een secundaire analyse van gestapelde data. Uit hoofdstuk 3 blijkt dat de transitieprocessen niet alleen van land tot land verschillen en padafhankelijk lijken, maar ook dat die verschillen tot variatie in de effecten van de inkomensdeterminanten menselijk en marktkapitaal leiden. In hoofdstuk 4 staat politiek kapitaal centraal. In tegenstelling tot wat de markttransitietheorie voorspelt, maar in overeenstemming met de machtsconversietheorie, blijken leden van de communistische partij en zeker de leden van de nomenklatoera blijvende inkomensvoordelen te hebben. Ook hier weer speelt padafhankelijkheid een rol. In Rusland en in wat mindere mate in Hongarije blijken partijleden meer mogelijkheden te hebben om hun inkomensvoordelen te behouden dan in Slowakije en Tsjechië. Waar de hoofdstukken 3 en 4 voortborduren op soms overvloedige theorievorming en onderzoek, voorziet hoofdstuk 5 in een leemte. Er is namelijk weinig onderzoek gedaan naar de zwakke, uitkeringsafhankelijke groepen in postcommunistische samenlevingen. Vooral in de eerste jaren van markttransitie blijkt dat de uitkeringsgerechtigden hun inkomenspositie hebben zien verslechteren. Wel droeg het bezit van sociaal kapitaal, zoals het getrouwd zijn en tot een huishouden van een zekere omvang behoren, bij tot het op peil houden van het inkomen van werklozen, gepensioneerden en arbeidsongeschikten.

Al met al een boeiend proefschrift. Dat betekent natuurlijk nog niet dat ik niks te moppen heb. Zo betwijfel ik of de inkomensonge-

lijkheid in de onderzochte landen echt zo gering was onder het communistische regime als Verhoeven beweert. Wat dat betreft had ik graag een vergelijking met enige westerse landen gezien. Als hij die had doorgetrokken was duidelijk geworden dat ook daar de inkomensongelijkheid de laatste jaren is gestegen. In hoeverre is de toegenomen inkomensongelijkheid in Oost-Europa nu toe te schrijven aan markttransitie en in hoeverre aan een globaliseringproces? Ook had ik wel wat meer bronnenkritiek willen zien. Wat is de kwaliteit van de data? De fluctuaties in figuur 5.3 (p. 95) en 5.4 (p. 96) geven te denken. Is het aannemelijk dat het aantal arbeidsongeschikten in Hongarije van 2% in 1993 steeg naar 20% in 1996 en vervolgens weer daalde naar 2% in 1998? Wat is er aan de hand? Verandering in regelingen? Slechte kwaliteit van sommige Hongaarse surveys? Maar dat gemopper laat onverlet wat de belangrijkste verdienste is van dit proefschrift. Door de meta-analyse en de gestapelde surveys is een strengere toetsing mogelijk geworden van de vigerende theorieën. Het concluderende en vooruitkijkende laatste hoofdstuk, dat heel strak is geformuleerd en ook erg informatief is, doet hopen op meer.

Wil Arts

Verwee, I., Ponsaers, P., & Enhus, E.
'Inbreken is mijn vak'. Textuur en praktijk van woninginbraak

Den Haag: Boom Juridische Uitgevers,
2007, 207 pp.
ISBN 978 90 5454 881 2

De misdaad en de misdadiger zijn belangrijke onderzoeksobjecten in de criminologie. Beide laten zich niet makkelijk kennen. De empirische criminologie gebruikt drie soorten bronnen van informatie: de politie (en andere rechtshandhavende instanties), de slachtoffers en de daders. Dat daders niet altijd overlopen van enthousiasme om over zichzelf en hun misdrijven uit te wijden zal weinigen verbazen. Het is dan ook geen geringe prestatie dat Isabel Verwee en haar co-auteurs Paul Ponsaers en Els Enhus inbrekers aan het praten hebben gekregen over zichzelf en over de door hen gepleegde misdrijven. Verwee verrichtte het veldwerk. Ze bezocht vier gevangenen in België en voerde daar semi-gestructureerde vraaggesprekken met 56 gedetineerden die veroordeeld waren voor woninginbraak. Zij sprak met hen over hun levensgeschiedenis, over het verblijf in de gevangenis en over hun motieven voor woninginbraak. Ze stelde ook vragen over het inbreken zelf, dus over wat, waar, wanneer, hoe en met wie. Hoe goed bereiden inbrekers de inbraak voor? Hoe kiezen ze hun doelwit? Hoe komen ze binnen? Hoe zoeken ze naar buit? Dragen ze wapens, en welke? Wat doen ze met de gestolen waar? Wat schrikt hen af? In België is dit de eerste keer dat onderzoekers uit de eerste hand informatie over woninginbraak verwerven. In Nederland is dit in 1991 een keer gebeurd. Alleen al hierom is dit onderzoek een zeer welkome aanvulling op de talrijke studies over woninginbraak die op politiecijfers of slachtofferenquêtes gebaseerd zijn. In het eerste inhoudelijke hoofdstuk, dat de titel *Conceptueel kader* draagt, beargumenteren de auteurs waarom zij gekozen hebben voor de door hen gevolgde inductieve werkwijze, waarbij op voorhand weinig aannames